

РЈЕЧНИЦИ КАО КУЋЕ РИЈЕЧИ И ХРАМОВИ ЗАВЈЕТНИХ ДАРОВА

Кад је о ријечима ријеч, за њих су најнадлежније оне дебеле књиге које зовемо рјечницима. Много их волим, али нажалост, моја обескњижена библиотека је најоскуднија управо њима. (Као једину ману узимам им то што су врло тешки и незгодно их је читати лежећи.) Имам оба наша најпознатија рјечника страних ријечи, и Вујаклију и Клаића (онај највећи, Клајнов и Шипкин, немам), *Речник књижевних термина*, *Рјечник симбола* и *Речник синонима* Павла Ђосића, кога никоме не бих препоручио. (Оне рјечнике који прате наше стално мијењајуће правописне приручнике не рачунам ни у шта, ту никад не можеш пронаћи баш ону ријеч која ти је потребна.) Недостаје ми добар етимолошки рјечник, али пошто такав недостаје и српској лексикографији, кад ми затребају какав коријен и значење, отварам старог доброг Петра Скока, кога имам у ПДФ-у. Недостаје ми и велики Матичин *Речник српског језика*, а поготово они силни томови *Речника српскохрватског народног и књижевног језика*, на коме још ради Академијин Институт за српски језик у Београду. Мили Боже, чуда великога – Институт за српски језик, и то при најважнијој националној научној установи издаје рјечник српскохрватског језика, иако су већ толике године да смо се развели са Хрватима! Кажу његови челници да је то због континуитета! И треба им вјеровати! (Ипак, остаје нејасно или посве мутно што се они брину за кроатистику кад је ова одавно окренула стражњицу србистици; нису ту чиста посла. Не могу довољно ни да појасним колико ми иду на живац они који повлаче језичку границу између хљеба и круха, а притом често опсују крушну мрву. Или куће и дома, а прописују домаћицу умјесто кућанице; можда да се нађемо на стопаници, ако им и то не би било сумњиво. Па зар је толико тешко упамтити прво начело изворног српског филолошког програма: све што је штокавско, то је истовремено српско!? Није, разумије се, али нама се то нешто не да.)

Рјечници, лексикони, енциклопедије, репетиторијуми, глосаријуми, тезауруси – све су то разнолики изданци лексикографске праксе у најширем смислу, али је свима заједничко да се са многих страна и на многе начине баве ријечима. Ова посљедња одредница, тезаурус, у свом старогрчком коријену понајбоље чува смисао оваквих дјела. Та ријеч је у антици означавала мале храмове уз велика светишта гдје су чувани завјетни дарови, а шта су друго ријечи него управо то – завјетни дарови од непроцјењиве вриједности. Нема струке и науке, нити гране умјетности, да не може да стане у неку прикладну лексикографску форму. Мени је, рецимо, свеједно да ли читам *Херцеговачку ичеларску лексику* Сава Пујића или *Психолошки речник* Драгана Крстића (може и *Речник психологије* Жарка Требјешанина), све ми је то једнако занимљиво. Као што би ми сигурно био занимљив и *Речник ојсцених речи и израза* Данка Шипке, али га досад нисам консултовао. (Скоро сам сазнао да смо

¹ ranko.popovic@flf.unibl.org

Аутор је дописни члан Академије наука и умјетности Републике Српске и редовни професор на Универзитету у Бањој Луци. Бави се књижевношћу XX вијека. – Напомена ур.

још 1924. имали и *Полицијски речник*, чији је састављач Душан Ђ. Алимпић, а о коме је афирмативно писао Слободан Јовановић.) Чак и у најсведенијем облику, лексикографске одреднице су увијек некакве приче о ријечима. Та увијек отворена могућност увела је у једном тренутку на велика врата форму рјечника и у литературу.

Као велики датум српске књижевности памти се 1984. година, када се у „Просвети” појавио Павићев *Хазарски речник*, „роман-лексикон у 100.000 хиљада речи”. Након одбијања рукописа у „Бигзу”, „Нолиту” и „Раду”, прихваћен је у кући у којој је писац био један од уредника, уз поприличну невјерицу и мимо доброг обичаја да издавач не штампа сопственог уредника, што ће се показати као епохалан погодак. Уредник издања Милисав Савић роман је прочитао за ноћ и то на прескок, о чему ће оставити занимљиво свједочанство: „Почетак сам прелетео, у средини сам се више задржао, крај сам пажљиво прочитао. У ствари, и не знајући, следио сам ауторова упутства за читање романа. Тако сам дочекао зору са новом, супер модерном Шехерезадом. Засипан ватрометом маште и омађијан лепотом причања. Мало шта је у тој лабавој причи било истинито и стварно, а опет све је изгледало уверљиво да није могло бити уверљивије. У основи, то је била светска прича о три најмоћније религије, али и дубоко наша, балканска. Ту се Павић представио као `Византинac`, помало и јеретично у односу на тада фаворизовани мит о писцима `средње Европе`. И поред мишљења већег дијела редакцијског колегија „да од млинара тешко може постати пекар”, што је алузија на Павићев научни рад по коме су га до тада углавном знали, књига је штампана и као што се зна постигла свјетски успјех. Аутор је у иностраној штампи проглашен првим писцем 21. вијека, а до 2014. године, кад су обиљежаване три деценије од објављивања, појавила су се стотину три издања романа на тридесет шест језика.

Могao бих се сјетити и дана, и сата у дану, што рече Кашанин, кад сам у књижари „Свјетлост” купио свој *женски примерак* књиге (мушки бјеше већ распродат) и прочитао га у једном даху, ухваћен у вјешто исплетену списатељску мрежу. Како да останете равнодушни, још у тим годинама, на упозорење које нађете одмах иза насловне странице, док оно главно није ни почело: „На овом месту лежи онај читалац који неће никада отворити ову књигу. Он је овде заувек мртав.” Или оно писцима намијењено, које долази из неке недефинисане тачке полифонијског сазвучја романа, а заправо је фрагмент аутопоетике: „Што се вас списатеља тиче мислите увек на следеће: читалац је пеливански коњ, којег мораш навићи да га после сваког успешно оствареног задатка чека као награда комад шећера. Ако тај шећер изостане, од задатка нема ништа. Што се пак оцењивача књига и критичара тиче, они су као преварени мужевии: увек последњи сазнају новост...” Ваљда ме је превише повукла прича о Хазарима па тад још нисам могао до краја да појмим колико је ту важан управо феномен читања, што ћу схватити касније, а што ће у једном тексту згодно формулисати Романо Болковић: „Хазарски речник књига је посвећена читању. Свим могућим читањима: универзуму могућих читања. Стога и јест најкњишкија међу књигама. Иако, опет, нити једна књига која томе није посвећена, није требала бити написана.” Али магија саме форме била је у том привлачењу пресудна – стопостотно *отворено дело*, речено насловом теоријске књиге Умберта Ека, кога ћу послјије испратити и у романима *Име руже* и *Фукоово класно*. Потоњи Павићевии експерименти с формом, све те књиге клепсидре, крижаљке и тароти, одбијали су ме и била ми је сасвим страна, по ријечи Јасмине Ахметагић, та његова „унутрашња страна постмодернизма”.

Ипак нема сумње да је Павић *Хазарским речником* заорао плодну формотворну бразду српске лексикографске белетристике, коју ће настављати још многи писци. Један од оних који је то већ учинио с приличним умјетничким дометом јесте Миро Вуксановић са својом *Семољ трилогијом* (*Семољ њора*, *Семољ земља* и *Семољ људи*). Преко хиљаду петсто страница његове прозе илуструјемо овдје тек једном натукницом, оном из *Семољ земље* која гласи *Мљечика*: „Све је горјело од Кулина до Бандијерне. Некакво кресало да припали цигарету, пуштило ужарен труд у суву траву, одмах не истулило, пукао вјетар, распирио ватру, ватра поаветала као и оно што је пушило. Скочили смо колико нас има. Донијели млатаче. Немали воде. Дочекивали огањ да не приђе колибама. Распоређивали се по неколицина у врсту. Гледали у небо. Молили да падне киша. Десет дана тако. Док није лапавица. Имали три користи. Прва је: нико не зна колико се змија у ватри устурило. И данас ми пишти кроз уши. Друга је: из пепелишта је на прољеће порасла лискаста трава, мека, густа, млијечна. Свачије су бјежале у њу. Трећа је корист што је све, од Кулине до Бандијерне покрило име Мљечика. По оној трави.” Има на махове и код овог писца оне лексичке силине, толико ми драге код Јакшића, Томаса Вулфа и Куленовића, а управо је то један од ријетких разлога због кога сам и Крлежу читао.

Покојни професор Јован Деретић с пуним правом је у књизи *Систем српске књижевности* устврдио да Павићев гласовити роман није по форми никаква посебна новост у српској литератури након Вука и његовог *Српског рјечника*. То класично дјело наше лексикографије заиста се унеколико може читати као прворазредна проза, на моменте и белетристичка, што у пуној мјери показују разни избори опширно истолкованих ријечи-одредница из овог обимног дјела. „Тамо ћеш васколики српски дух, тамо ћеш Србина васколикога као у огледалу видјети” – кликтао је на појаву *Рјечника* Вуков одани ученик Ђуро Даничић. Јесте, али ког и каквог Србина, питали су се тада многи па је, дакако, било и знатно другачијих мишљења, касније потиснутих налетом Вукове реформе. *Слепачке њусле Орфеју зар лира да буду?* питао је стиховано Сава Текелија једно вријеме Вуку оданог Лукијана Мушицког, и додавао јетко: *Глуи Србљин буди, њоведарски / њовори, онда си ти Вуков Србљин*. Јован Стејић је педантно побљежио готово шест стотина ријечи које Вук није пописао а које му он препоручује за друго издање; међу њима су, што данас изгледа готово невјероватно, и ријечи *садашњост*, *прошлост*, *будућност*, *сличност*, *лажљивост*, *сиасишељ*, *стиворишељ*, *старашељство*, *неверство*, *својство*... Вукови бранитељи правдали су га тиме да је он у *Рјечник* стављао само оно што је чуо у народу, али то не изгледа баш као убједљив аргумент, пошто се тамо могу наћи и *безумље*, *власт*, *заборав*, *завичај*, *швар*, *шула*, *моћ*, *начин*, и још много тога што се у народу није могло чути. Пионирско дјело српске лексикографије тако је, по ријечи Меше Селимовића, остало претежно „речник реалија села, енциклопедија сеоског и селачког појавног света, и народне самосвести”, бивајући потпуно слијепо за „фонд речи урбане цивилизације, градских занимања и институција, апстрактних појмова и сл.”

Огроман је посао обавио Вук и, имајући на уму све околности које су га пратиле, не треба му много манисати, премда је жива истина да је био једноумац и да су у његовој језичкој револуцији почесто и дјеца избацивана из корита заједно с прљавом водом. За ову нашу тему најважније је да је његов *Српски рјечник* био вишеструко инспиративан за потоње нараштаје списатеља. Колико за лијепу књижевност, толико и за инвентивне новинаре и публицисте који су своје текстове умјели стилски примаћи правој литератури. Један од таквих је био и Јован Ђирилов, који је безмало три деценије као колумниста НИН-а исписивао *Реч недеље*, слажући тако огроман рјечник из кога уистину провијава дух времена и који боље и живље свједочи о лудим годинама заплета без расплета од стотине социолошких студија. Природно је било да уз тај посао пажљиво послушкује

новопридошле ријечи у српски језик, углавном наплавину туђица које је породила информатичка револуција, па је као узгред саставио и *Речник нових речи*. Овај драгоцен лексикограф био је ерудита у пуном смислу, енциклопедијски поткован интелектуалац, али уз то и страствени поклоник пјесништва из чије је дугогодишње посвећености стиховима израстао јединствени *Речник пјесничких слика*. (Веома привлачан посао из домена књижевне лексикографије представља биљежење римом спарених ријечи, али су ти римаријуми код нас доста ријетки и само је мали број наших пјесника обрађен на тај начин. Мени би лично било најизазовније да сачиним рјечник завичајне топонимије и да га, ако би се икако могло, протолкујем причама везаним за поједине одреднице.) Највише слуха за језик имају пјесници, они су са ријечима у тајном дослуху и савезу. Милосав Тешић, рецимо, нема неки свој рјечник, мада је годинама за хљеб насушни зарађивао као лексикограф од струке, у малочас поменутом Академијиним Институту, али зато су његова поезија и проза прави правцати лексички мајдани.

Један од ријетких добрих пјесника који се код нас потврдио и као самосталан лексикограф, и то веома успјешан а на начин потпуно поетски, јесте Ђорђе Нешић с дјелом *Лук и вода*. Тај поетско-лексикографски подухват јединствен је у новијој српској култури, а засад се може само замислити какво би се благо дало сабрати кад би још понеки српски пјесник кренуо његовим трагом. Ријеч је о обимној књизи од близу шест стотина страница, у другом допуњеном, латиничном издању загребачке „Просвјете” из 2012. године, подијељеној на једанаест абецедно уређених тематских подручја, овим редом: *Кућа, сокак, село, траг; Фамилија, религија; Обичаји, мајсторлуди; Лије, њиве и ројачи; Од чокоћа до буреша; Зелен, марва и живина; Воде, рибе, аласина; Хидроними, топоними; Кошћа, пиће, рецеписи; Каршароши и сирање* и, на крају, *Диван*. Овај *Завичајни рјечник с ушћа Драве у Дунав*, који географски покрива Источну Славонију и Барању, а већином извире из говора Нешићевог родног Бијелог Брда, настао је, како пјесник образлаже у уводним напоменама, „из жеље да се неке емоције, слике, успомене и сазнања сачувају у ријечима”, а с увјерењем да ће им „ту бити најсигурније” и да ће „тако бити поштеђене пепела, прашине и заорава који на крају падну по свему”. Основни стваралачки порив, дакле, није научни већ поетски, оснажен Елијадеовим увјерењем по коме се „свијет, у крајњој анализи, указује као језик”, мишљењем Исидоре Секулић да је „људима завичај тамо где други људи око њих разумеју до краја и до дна што они кажу”, те једним Цесарићевим лирским фрагментом на исту тему, из пјесме *Заборављена ријеч: Из граћих уста нека ријеч, / Што годинама мирно спава / У црној сјени заорава, / Одједном у теби се прене / И сине сјајем успомене*. Циљ је био, опет према пјесниковој тврдњи, стварање једног репрезентативног лексичког избора, првенствено на темељу могућности литераризације појединих одредница. Стандардна научна апаратура овдје је у другом плану: као неизбежан чинилац језичког колорита уважен је акценат, док се аутор није бавио етимолошком природом ријечи, осим што је напоменуо да су поред домаћих ријечи очекивано најфреквентнији германизми и хунгаризми, а у нешто мањем броју присутни су и турцизми.

Нешићев рјечник завичајног језика великим дијелом је заиста литераризован у високом степену, тако да се поједине одреднице читају као изузетно занимљиво вишеслојно штиво, што је, рекосмо, случај и с Вуковим *Српским рјечником*. Један слој текста литераризован је управо на темељу Вукове прозе, којој су придружени Орфелинов *Искусни подругар*, Миланковићев мемоари и поједина Чајкановићева дјела. Од сличних извора ту су још историографски, етнографски и антропогеографски извори, односно дјела Димитрија Руварца, Славка Гавриловића, Милана Чордашића, Фридриха фон Таубеа, Душана Поповића, Стјепана Сршана, Зденка Винског, Мирка Тишме, Мила Недељковића и Мирка Марковића, махом научна проза која се односи на источнославонску и барањску

област. Усмено књижевно наслеђе представља подразумијеван и незаобилазан извор, а чести су и умјетнички прозни одломци из опуса Александера Роде Роде, Ђорђа Оцића, Данила Киша, Чедомира Вишњића и Срета Батрановића. Што се поезије тиче, рјечник садржи читаву једну раскошну антологију пјесама или стихованих фрагмената, почевши од Анакреонта, Алхеја, Хајама и Ли Таи Поа, преко Вијона, Бодлера, Петефија, Илића и Змаја, па до Ујевића, Андрића, Ђопића, Тадијановића, Цесарића, Григора Витеза, Попе, Душка Радовића, Раичковића, Душка Трифуновића, Бране Петровића, Мирослава Антића, Љубивоја Ршумовића, Милосава Тешића, Ђорђа Сладоја и Благоја Баковића. И сам аутор заступљен је са читавом једном руковети пјесама; пјесник Нешић био је од велике помоћи лексикографу Нешићу при толковању појединих одредница. А у том толковању читав је низ нијанси и сваки детаљ је веома важан; то је један сложен мозаик текстуалних јединица од сваке руке. Прецизан научни податак ту се допуњава поетизованим назначењима, когниција се здружује с интуицијом, љетописни фрагменти с лирском евокацијом, док су хуморна обасјања обавезни зачин свега тога.

Ево како то изгледа на карактеристичним примјерима. Одредница *бирцуз* је једна од оних чије тумачење захтијева повелик текст, што је директно узроковано значајем институције коју одређује, а која се синонимно означава још и као *бирџија*, *јосџиона*, *крчма*, *кафана*. Вријеме о коме је ријеч су шездесете и ране седамдесете године двадесетог вијека, златно доба бирцуза и чарди, док их не потисну модерни кафићи. Оквир за слику времена чине бројни и разнолики знаци: радничко самоуправљање с „темељним черупањем” друштвене имовине, инострани кредити, „пионири малени, златна омладина, радне акције, фармерке из Трста, трчање штафете, путовања *Галебом*, несврстани као трећа свјетска сила...”, па онда први велики хитови *Бијелој дуљмети* и *Рибље чорбе*, Кишов *Пешчаник*, филмови црног таласа, Вибови афоризми... „Сеоски бирцуз налази се обавезно на ћошку, у центру села. Школски је примјер натурализма, а ехо романтизма и племенитих побуда остао је тек у називу – *Бијели џолуб*, *Мали рај*, *Бајремов цвијет*...” Неколико дрвених столова с карираним столњацима, „трајно флекавим, мјестимично прогореним цигаретама”; алуминијске пепеларе, пећ бубњара, олајисани под, клозет чуваца... Па дежурни картароши, љубитељи идиличних друштвених игара какве су белот, ајнц, фербл, шнапсл и рауб, мрзовољни кафеџија и неколике феле гостију: нервозни, мршави „пијачи оштрих пића”; флегматичне, трбушасте пивопије; веселе винопије; са међутиповима: „бетонирцима, пресјекачима и сваштопијама”. „Ту је, наравно, и сеоски фантаста који куња у ћошку или се препире са својом удвојеном личношћу.” Елем, све на свом мјесту и како треба.

Ко хоће да сазна како бива на сеоској слави о Светом Николи љетном у Бијелом Брду, или о Ђурђевдану у Боботи, Спасовдану у Трпињи, нека прочита тумачење ријечи *кирбај*. Значи исто што и *сабор*, *збор*, *вашар*, *панађур*, с тим што то народно весеље у славонско-барањској варијанти има неке своје специфичности, претежно гастрономске. Углавном, свесрпски карактер таквог славања потврђује конач који дјело краси, онај час који сеоске силеције чекају цијелу годину да намире старе рачуне. Све исто као у пјесми Рајка Нога *О Петрову дне*, осим врсте ножева; Славонци, наиме, преферирају свињарско-чобанске брице. У истој овој одредници Нешић демонстрира узорно списатељско мајсторство у обликовању дијалога двије славонске снаше уочи кирбаја, док крече кућне фасаде, показујући колико му је тај завичајни свијет у крви и како га до у танчине познаје. Таквих фрагмената у овом рјечнику има на више мјеста и они непогрешиво одају руку поетског љетописца који би и у прози могао бити једнако успјешан. (Пошто је у поменутом примјеру познавање свијета славонске равнице првенствено познавање његовог језика, вриједи навести и примјер одреднице *Даљ*, заправо онај њен дио у коме Бјелобрдац говори о Даљцима, хуморно потврђујући древно правило грандиозности малих разлика: „А то, как’ говоре – каки ј’ то

диван? Ни своје име не знају рећ` как` спада, већ кажу: Ми Доаљци. Троава, глоава, воангла – так` нико на овом бијелом свијет` не говори. Свима б` се увукли у гус`цу, а стално се нешт` од нас поносе.”)

Нешићево органско познавање завичаја лексикографски је посебно убједљиво у оним случајевима кад је оснажено лирском снагом евокације дјетињства и младости, или посебне личне наклоности која у језик улива страст. Такве одреднице (најчешће у одјелцима *Voge, рибе, аласина*, затим *Хигроними, шойоними* и *Кошћа, пиће, рецетиси*) препознајемо као најупечатљивије мотиве из пјесникових збирки: Бијело Брдо, Стара Драва, Осијек, Дунав, Вуковар, Ердут, чокот, виноград, подрум, буре, вино, чамац и весло, свињска маст, шљивовица... У опширном тумачењу одреднице *рибе* с почетка читамо готово чист философски став: „Жудња за божанским одвајала је човјека од једне од четири основне космичке силе – силе гравитације – и дизала га у ваздух, а жудња за праликом, за апсолутом, вукла га је на и под воду”. Нешто даље у тексту долази фрагмент који није било могуће саставити без покрића личне аласке страсти: „Дамар искона осјетиће свако ко у свануће или смирај дана забаци удицу с мамцем на глатку површину воде. Осјећај среће, радости или лудости благослов је бога Ероса”. Осим што је стари риболовац, Нешић је и искусни подрумар, човјек који зна око чокота и мошта, а богомаи и око шљивовог кома. То је разлог да се дубље вјерује и његовој лирици, рецимо толико садржајној *Химни шљивовици: Есенцијо сунца, насупротности земље, / У твојој жестици демон ваише дремље. // Весник си слободге, грешилац свих уза / И spiritus movens у долини суза. / (...) Разрешнице тије, видарко болова, / Лакша од лейтира, тежа од олова, // Билбарска сузо расиешоа Христа, / Дуиним бојама свеш у теби блиста!*

Тако, редом или на прескок, гдје је год отворимо, чита се ова драгоцјена књига у коју је стало много читалачког искуства и стваралачке инвенције, а најприје много искрене љубави и посвећености. Њоме је Ђорђе Нешић на јединствен начин вратио свој пјеснички дуг завичају. Као и све у њој, и наслов је како ваља и требају. *Лук и вода*. У први мах рекло би се: ништа. А заправо, бесцјен благо, и једно и друго, нарочито друго. Тако је некако и с језиком. Ко му, осим пјесника и завјетованих на ћутање, зна цијену?

Пјесник Миодраг Мијо Раичевић, под ономастичком маском Равијојло Кликовац, аутор је сатирички изразито ангажованог *Дукљанској рјечника* са знаковитим поднасловом у одори карикиране латинштине *Librus docleanus palamudus*. Пародирајући заумне монтегринске лудости, овај искричаво духовити лексикограф ишао је баш до коске и ни камен на камену оставио није, огољавајући наказност до порнографије, јер је као таква једино и схватљива. „Како још нико многобројнијем интересентима није љуцки објаснио како се постаје Дукљанин, а тијех има више но двојица, а како интересовање расте нон-стоп, наредни смо да свакога коме је воља, упутимо у прописе и остале тантаре и кунтаре, све у циљу постизања једнога јединога, стопосто узвишенога циља: како да што прије постану Доклеати!”, каже се ту, у кратком али садржајном предговору. Као мото свему овоме, и то мото архетипске вриједности, могла би да стоји изјава водећег дукљанског философа Века Приганице, која одрешито каже: „Нико мој никад није радио, па смо ево, богу фала, сви живи и здрави”. У апсолутном сагласју с њом је и важно упутство из туристичке агенције „Струко Јоко”: „На дукљанско приморје најбоље ћете се провес, ако будете шјећели дома, а паре пошљете поштом. То је једини начин да избјегнете све непријатности (домаћин, тј. ми, ће задовољно трљат руке, чешући муда неће у ладовину)”. Већ ова два бисера су довољна да у главним цртама представе садржај овог уникатног дјела, али пошто их има у невиђеном изобиљу, једноставно је немогуће одолети додатном цитирању; зато ево параде у насумичном избору:

„Црногорац – прапредак Дукљана који изумире убрзанијем темпом пред налетом још старијег народа Дукљана, а није ни нека штета чим се нико због тога не шјекира. Тренутно их има пола-пола, с тенденцијом да Дукљани убрзо преузму примат, што им неће бит особито тешко пошто се Дукљани не размножавају ка остали људи, него простом дијобом – ка парамецијуми. Прије неколико година није их било више но двјеста, а сад их има толико иљада, па ти виђи шта чини та шиптарска техника размножавања. Ка да би и Шиптара било онолико да се нијесу укрестили с парамецијумом.

ДуПеЦе – (скраћено: тзв.) – вјерско удружење на нервној бази. Највећи број вљерника, а нема их много, и дан-данас се лијечи по разнијем основама. И говедо ћеш прије одвић од траве, но неке од њих. ДуПеЦе је до те мјере масовна организација да су поваздан заједно. Вјерују у бога колико и он у њих. Не иду у цркву, но у њу упадају. Велико је питање кад ће почет да ускачу у цамије: тамо њима је један бог мало. Живе у нади да ће се једног дана осамосталит, а цркве претворит у осамостане. И досад су шћели да се одвоје, но и мрзи да копају. Дукљанина ћеш познат по томе што се крсти з два прста, палцем и кажипрстом, смотаним у котур, ка да су из `Подравке`.

Лингвиста – Лингвистима у Дукљу није лак живот, јер их у Дукљу нема нако један. Колико је поштен и несебичан, он одавно има намјеру да читавога себе угради у науку, али су му рекли да се не зајебава, јер ће Дукља остат без лингвисте, тако да је он то одложио за касније. Тренутно ради на томе да неколико падежа врне у Србију, јер су у Дукљу чисти вишак. Ако ћемо поштено, и греота је да леже бадидјавни. У Дукљу влада мишљење преко институција система да је за језик најбоље да га преносе жене и то с кољена на кољено, с обзиром на дужину. Како Дукљани `ево двјеста година, и тамо се, немају језик`, како је једне реде изјавио Смако из Брдулица, вала је био и ред, да послѣ вишевјековног мучања, бекну. Како су се досад споразумијевали, то нико не зна. Истрага је у току, па ћемо виђет ће смо кад се сумирају резултати.

Дереп – мазгов. Онај кога само мајка може да воли. Осебујна личност. Кратко је пошишан, не толико због моде, колико због тога да му коса не пада у очи. Најинтересантнији је кад ћути. Сентименталан је, и кад му се дигне, редовно плаче јер не зна што ће шњим. Увијек има среће при избору брачнога друга. Често то зна бит особа пола наспрам, мада он по природи не изнемаже. Задовољан је оним што добије, поготово ако не мора ништа да даје за узврат и заузнос.

Дефлорација – ау! Ово није за причу. Дефлорација се у Дукљу доживљава ка велика трагедија. И што је најцрње, приликом те дефлорације прво настрада пичка. Пенетрација је зла маћеха дефлорације.

Академија – прва институција у Дукљу, како гој обрнеш. Академија ка грађевина не би низакога била нарочито интересантна, да у њој не шједи ко шједи. А има их ихај! И потамо се! Дукља је прва земља у свијет по много чему, а по овоме што ћу ви рећ особито: она је имала академике и кад није имала академију. С обзиром каквим мозговнијем апаратом располаже, сваки Дукљанин је предодређен за академика. Да се толика концентрација памети налази код некојега другог народа, свакога би дотукла, а погледај Дукљанина – ништа!

% – прво слово дукљанског аналфабета. Суђе у свијет ово је проћенат нако у Дукљу, а у исто вријеме и јединица мјере националног ошјећаја. Испод 100% нико се не рачуна у Дукљане. Чим се роди, Дукљанин је 100%, и то је доња граница испод које се не смије

одит. Горње, ка што се може и претпоставит – нема. Како вјекови пролазе (а пролазе), тај проћенат нема кућ, нако да се пење. Зато Дукљани никад не осиде од старости, но од силнијех проћената. Неки доћерају и до иљадарке, а академици често имају пребачај. Кад Дукљанин умре, не прилажу се вијенци, но проћенти. Бива тако, да некога, тек пошто умре, наватирају. Лијепо ли му је онда вићет фамилију и гледат како се зори: није мала работа имат такву одскочну штицу за будућност, која је у Дукљи вазда свијетла, па и постхумно, што је и нормално. Недавно је отворена и берза проћената, ће се редом могу вићет Дукљани како се прњацају и кокоте кад набаче који комад вишка. Никад не кажу `часна ријеч`, него `100%`. Ако лаже чоек, не лаже проћенат! Ово је, иначе, први случај у лингвистику да једно слово ваља више но читава азбука. Машала!

Штедимлија – Дукљанин који паре не држи испод сламарице, но и је бачио на књижицу.”

Огроман посао обавио је и жарголог Драгослав Андрић, чувени преводац Нешових *Штихова*, својим *Двосмерним речником српској жаргона и жаргону сродних речи и израза*. За мото тог капиталног лексикографског дјела узео је формулацију Карла Сандберга, која гласи: „Жаргон је језик који је засукао рукаве и прионуо на посао”. И заиста је тако, јер у жаргону све прашти од сликовитости и унутрашње динамике. Његова кључна особина је та да му није нимало лако ухватити границе, крајње је флуидан и сваки час се мијеша са шатровачким говором и стандардним језиком; отуда се најчешће препознаје тек у контексту. Сви углавном знамо ко је *раноранилац* и с њим тијесно повезану пословицу *Ко рано рани, двије среће траби*. Али, како се мијењају времена тако се и значење ријечи помјера, па у једном тренутку наш узорни *раноранилац* постаје жаргонски „онај ко се у зору враћа кући из кафане”, чиме је и стари пословични исказ стекао могућност за битну промјену: *Ко рано рани, читава дан зијева. (Ја босиљак сијем, мени Фридрих Ниче!)* Исто тако, онај во који је обављао посао надраживања јуница уочи довођења бика и који је у народу зван *веселин*, постао је у једном тренутку и неком чудном метаморфозом у жаргону београдског корзоа „младић који се, ради престижа, неуморно шетка са девојкама код којих ништа не постиже, и које ће га оставити чим дође онај прави”. (Израз је наишао на плодно тло у нашем књижевном свијету и то одређење је у хипу пришивено појединим истакнутим писцима.)

Степен језичке инвенције коју покаже један жаргонер именујући нудистикују ријечју *нудла* или *шурфнудла*, задивљујући је. Ту није довољан тек тренутни налет инспирације, за то се тражи дуготрајна језичка посвећеност која у потпуности одражава један нарочит приступ животној стварности и један посебан стил. „Жаргон има и све чари хобија”, пише Андрић. „Хоби се обично сматра видом ескапизма, што наравно није нетачно, али се заборавља да је он и откривање ствари, дакле не обавезно – бекство од нечега, него и – ход нечему у сусрет. Да ли *фазонер* бежи у реч? Или, на свој начин, тежи да је приближи ствари из које је потекла? Ту је распон довољно широк за сваки одговор осим крајњих, осим искључивих. Ако се пође од ведрога, хуморног погледа младих на свет, жаргон би се пре могао сматрати њиховим омиљеним излетиштем но прибежиштем. А на том излетишту, знамо, видљивост је одиста изузетна, као на `колор филму у боји`. Остављајући, овај пут, ону *нудлу* односно *шурфнудлу* на миру, запазићемо да, ето, та њена беба више ту није беба (беба? шта значи беба? *кад* смо у тој речи *чули* оно: бе, бее, баа, бааа...?) него *пиздунче*. И наједном, димензије су, па чак и она осећајна, кудикамо одређеније – руку на срце. Или руку на *чуку*: и ето где срце, тај у књижевном костиму толико заглашен израз, постаје збиља присутно: опет се чује.” Ево и наградног питања за случајног читаоца: како би се стандардом могла растумачити жаргонска одредница *облајбурена распандркача*? Ако је ваше рјешење блиско траженом одговору: „сексуално фрустрирана жена која малтретира околину”, онда не морате настављати читање овог збрканог списка.

Имајући у виду све могуће изворе за свој рјечник, Андрић се највише окористио слушајући београдску омладину и – затворенике. У Српску академију наука и уметности, испоставило се, није морао ни свраћати; тамо су му удијелили шаку ријечи „уз објашњење да се они баш и не баве тим некњижевним односно нестандартним сегментом говора”. Кад је, разочаран, изашао на Кнез Михајлову, одједном се нашао у правој унакрсној ватри „јарког жаргонског дискурса”, коју су размјењивала тројица тинејџера и ту покупио читаву торбу ријечи и израза. (Да их је срео само годину раније, објаснили су му, добио би много више, јер „тад су се рибе ватале на жаргон, а сад се ватају на фињака”.) „Добио сам од њих и тај фрапантни израз – који ме је, што би се рекло, просто оборио с ногу – за ону радњу што се односи на једну лакшу физиолошку потребу: *тиситиши сузу за Хиллера*. Ти, замислите, момчићи, толико далеко од тог рата – задају тако последњи удар поменутоме, као оно сељаци коцем у оног вампира!” Чудо је жаргон! У првом издању рјечника забиљежено је уз одредницу *девојка* читавих 310 жаргонских обличја, а до другог издања се тај број попео чак на 700! Једном је, обавјештава нас аутор, на промоцији рјечника у београдском СКЦ-у питао студентску публику да покушају погодити колико жаргонских еквивалената постоји „за онај глагол без кога нас овде не би било”. Нису могли ни претпоставити, а кад им је „с рекордерским поносом” обзнанио да је ријеч о бројки 301, читава сала је хорски устврдила: „Маалоооо!!!” Обрадован таквом реакцијом, аутор је за себе и у себи констатовао: „Па добро, значи – биће нас!...”